

HEEMKUNDIGE KRING “Norbert de Vrijter”

MEDEDELINGEN:

Uitstap Tielen op zaterdag 12 juni 2004

Heemkundige uitstap Rijsel op zaterdag 28 augustus

Tweëntwintigste jaargang nr. 84 mei '04

Driemaandelijks contactblad van de heemkundige kring “Norbert de Vrijter”

Afgiftekantoor: 2275 Lille

Verantwoordelijke uitgever: Heemkundige Kring “Norbert de Vrijter” VZW

p.a. Rosette Dillen, Moereind 22, 2275 Lille.

Rek.nr. 979-0878854-39

Inhoud

Dieren in de religieuze volkscultuur
Heemkundige uitstap met TGV naar Lille
In de ban van Bakeland
Uitstap naar Tielen op zaterdag 12 juni 2004
Heemkundige uitstap naar Vorselaar op 6 maart 2004
Advertenties
Diversen

Informatie Heemkundige Kring

De Heemkundige Kring "Norbert de Vrijter" is op 1 maart 1983 opgericht en heeft tot doel zich toe te leggen op het bewaren, bestuderen, verzamelen, bekendmaken en het doen waarderen van het heem, de oudheidkunde, de geschiedenis en de volkskunde van de deelgemeenten Gierle, Lille, Poederlee en Wechelderzande.

Het lidgeld bedraagt 13 euro per jaar. Hiervoor ontvangt u de 4 contactbladen en het jaarboek.

Bestuursleden

Voorzitter : Rosette Dillen, Moereind 22, Wechelderzande. 03/312.49.03.
Ondervoorzitter : Walter Driesen, Poederleeseweg 90 bus 6, Lille. 014/88.23.91.
Secretaris : Louis Bertels, Valvekenstraat 20, Lille. 014/88.39.09
Penningmeester : Jos Willems, Heiend 7, Lille. 014/88.02.66.
Erevoorzitter : Jos Aerts, Boskant 17, Lille. 014/88.07.77.
Bestuursleden : Vic Van Duppen, Middelveld 27, Gierle. 014/55.51.57.
Wim Peeters, Kloosterstraat 26, Gierle. 014/55.33.55.
Tom Kersemans, Schoorstraat 16, Gierle.
Jules Van Olmen, Vlimmersebaan 58, Wechelderzande. 03/312.07.80.
Susy Govaerts, Brevennendijk 4, Wechelderzande. 03/309.06.03.
Nico Paepen, Begonialaan 4, Wechelderzande. 0497/282169.
Jos Geysen, Zagerijstraat 35, Lille. 014/88.10.79.
Frans Van Glabbeek, Poederleeseweg 42, Lille. 014/88.02.89.
Alex Vercammen, Boskapelstraat 98, Lille. 014/882375.
Walter Van den Branden, Boskant 76, Lille.
Telefoon werk Molenmuseum Wachtebeke 09/342.42.40.

De uitgever heeft er naar gestreefd auteursrechten op de illustraties te regelen volgens wettelijke bepalingen. Diegene die meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht zich alsnog tot de uitgever te wenden.

Alles uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook mits vermelding van de naam van de auteur en de jaargang van de Heemkundige Kring "Norbert de Vrijter".

Dieren in de religieuze volkscultuur

“De Heilige en het Beest”

Blijkbaar staat het thema “volksheiligen en dieren” momenteel in de belangstelling. In de pandgangen van het KADOC te Leuven liep er in okt. 2003 een tentoonstelling over en in het driemaandelijks tijdschrift voor de studie van de volkscultuur “*Volkskunde*” (juli - september) 2003 verscheen een erg interessant artikel van de hand van **Hans Geybels** over dit onderwerp. De auteur is voor onze heemkundige kring geen onbekende vermits hij al tweemaal op de algemene vergadering een lezing hield over volksreligie.

Het vernoemde artikel geeft op een heldere manier een inzicht in hoe het dier vroeger een plaats innam in de samenleving, in de volkscultuur, in de religieuze volkscultuur, mentaliteitswijzigingen...

Vermits het een zeer lijvig artikel is wordt het hier geresumeerd, de meer geïnteresseerde lezer kan in vermeld tijdschrift het geheel nalezen. Maar de samenvatting zal u ook zeker interesseren.

De menselijke fascinatie voor het dier, wild of gedomesticeerd, is niet weggeëbd, ook al leven we in een totaal door de mens en diens techniek gedomineerde wereld. In het verleden was die fascinatie minstens even groot, getuigen de vele volksverhalen, sagen, legenden, rituelen enz. met dieren in de hoofdrol.

Schrijven over de positie van het dier in de volksreligieuze cultuur is niet zo vanzelfsprekend omdat er nog weinig studiewerk gebeurd is hieromtrent. Over het dier in de volkscultuur, meer bijzonder in de volkssport, is er al wel heel wat gebeurd.

Het is een vaststelling dat er in tegenstelling tot vele andere religies het dier in de christelijke religieuze volkscultuur geen significante rol speelt. De belangrijkste reden daarvoor is dat voor het dier in de christelijke cultuur geen cruciale rol is weggelegd in offer- en vereringspraktijken.

1. Godsdiensthistorische en theologische componenten

Het feit dat het dier zo oppervlakkig aan bod komt in de christelijke volksdevotie is godsdiensthistorisch en theologisch verankerd. In verschillende godsdiensten – oude en hedendaagse - speelt het dier een cruciale cultische rol die het in het christendom niet heeft. Bij natuurvolkeren valt een bijzondere omgang met dieren in de religieuze voorstellingen en rituelen op. Maar ook in andere culturen constateert men dat dieren als machtsdragers ervaren worden, (het oude Egypte, het hindoeïsme..). In tal van religies is het dierenoffer als verzoenings- of zuiveringsritueel gemeengoed. Het dierenoffer is wellicht het meest bekende ritueel, maar de *auguria* waarbij de toekomst voorspeld wordt uit de ingewanden van dieren, kenden een haast even grote verspreiding, een fenomeen dat we heden nog aantreffen in de natuurreligies van tal van Afrikaanse volkeren,

De wezenlijke rol die voor dieren is weggelegd in al die religies ontbreekt in de monotheïstische religies, i.c. de joods-christelijke godsdienst. In het Oude Testament speelt het dier nog een rol en ook op literair vlak heeft het een uitgebreide dierenmetaforiek – de leeuw als symbool voor dapperheid (2 Sam 17,10), de stier voor kracht (Dt 33,17), het lam voor dienstbaarheid (Jes 53,7) enz. - als een dierenofferpraktijk. Als offerdieren dienen enkel mooie en cultisch reine dieren: runderen, schapen, duiven.. (Lev 1-9). Het Nieuwe Testament is die offerpraktijken helemaal vreemd, ook al om zich te distantiëren van het Oude Verbond. Het N.T. vaart zelfs enkele keren scherp uit tegen de offerpraktijken van de joden (Mt 9,13 en

12,7; Hand 7,42...) de apostelen verbieden dierenoffers te brengen (Hand 15,19-29) iets wat op latere concilies en synodes nog dikwijls herhaald zal moeten worden. De dierenmetaforiek daarentegen zal gauw terugkomen in de vroegchristelijke symboliek van vissen (symbool van Christus), pauwen en fenixen (symbool voor het eeuwig leven) en duiven (symbool voor de ziel en voor de Heilige Geest).

In de door anti-joodse gevoelens geregeerde vroege kerk laten de kerkvaders zich nog scherper uit tegen de dierenoffers dan de Nieuwtestamentische auteurs. In de plaats van dierenoffers promoten de kerkvaders geestelijke offers, zoals lofprijzing, vasten, het geven van aalmoezen, het leiden van een deugdelijk leven en de martelaarsdood. De hang naar metaforiek nemen de christenen uit de joodse cultuur over en overal zien *bestiaria* (dierenverhalen met een moreel didactische betekenis (cfr *herbaria* en *lapidaria*) in de Middeleeuwen van de 5de tot de 13de eeuw het licht.

Vanaf de 13de eeuw gelooft men opnieuw de Schepper op het spoor te kunnen komen via de natuurlijke schepping, wat zich vertaalt in het franciscanisme (het dier bij Franciscus is al fel bestudeerd). De theologische elementen zorgen ervoor dat de dieren in de christelijke religie een positiever lot is beschoren dan in tal van andere religies van heden en verleden, maar diezelfde theologie kon de dieronvriendelijke omgang van onze voorouders met dieren in arbeid, spel en sport niet verhinderen. Daarvoor is vermoedelijk een andere ontwikkeling mede verantwoordelijk, namelijk het beschouwen van dieren als vulgaire machines zonder ziel, nog aangescherpt sinds de 17de eeuw.

2. Mentaliteitswijziging

2.1. Van instrumentaliserende omgang met dieren.....

De gunstige theologische positie van het dier betekent niet dat de mens in de christelijke culturen zachtvaardig is omgegaan met dieren. Op een tweetal grote domeinen werd het dier in de christelijke cultuur geïnstrumentaliseerd.

In de eerste plaats om in een hele reeks primaire menselijke behoeften te voorzien. Het dier leverde basismateriaal op voor menselijke voeding en kleding. Daarnaast werden een hele reeks dieren gedomesticeerd met de bedoeling hen in te schakelen in de menselijke woon- en werksfeer. Paarden, ossen en ezels werden gekweekt als lastdieren honden en ganzen als waakdieren, katten en honden als gezelschapsdieren, duiven als boodschappers enz. De vindingrijkheid van de mens kende op dat terrein geen grenzen, bijvoorbeeld de ruïnen die in de mijnen werden neergelaten en die hun ganse leven ondergronds bleven om karretjes steenkool te trekken. Talrijke gezegdes illustreren die instrumentalisering: “Oude paarden zet men aan de dijk”, “een koe die geen melk meer geeft, raakt aan de slager”, “als hij niets meer kan, hangt de jager zijn hond op”, “zolang de ezel zakken draagt, heeft de molenaar hem lief;”.

De tweede manier van instrumentaliserende omgang met dieren voorziet niet onmiddellijk in primaire behoeften van de mens. Het gaat dan wel over het dier in het spel, dat tot vertier van de mens dient. Men onderscheidt vooreerst spelen waarin het wedstrijd karakter tussen de dieren onderling primeert, zoals paardenrennen, duivenwedstrijden, vinkenzetten en hondenrennen. De dieronvriendelijkste variant van die categorie is die waarbij dieren vechtend tegen elkaar uitgespeeld worden. Het hanenvechten is de meest verbeide variant: in een strijdperk nemen twee opgeleide en extra gespoorde hanen het 6 à 8 minuten tegen elkaar op, net zolang tot een van de hanen vlucht, drie minuten op de grond blijft liggen of gedood wordt. In de tweede categorie staat de confrontatie tussen mens en dier centraal, zoals in verschillende vormen van visvangst en jacht. Meestal gaat het om een ongelijke strijd, waarbij de mens zich bedient van talrijke hulpmiddelen zoals netten, vallen en wapens. Een andere dieronvriendelijke categorie tenslotte is die van de kwel spelen met dieren, waarbij de fantasie van de mens om dieren te doden de vrije loop wordt gelaten.

De bekendste kwelspelen zijn hanenkappen, gansrijden en katknuppelen, in alle mogelijke varianten. In het geval van hanenkappen hangt men in de meest verspreide variant een haan ondersteboven in een bodemloze emmer, zodat de kop eruit steekt. De bedoeling is de kop van de haan af te sabelen, terwijl men op een draaimolen zit of blindelings onder de mand staat. Bij gansrijden wordt een gans met de poten vastgebonden aan een touw dat tussen twee palen hangt. Te paard rijdt men onder de gans door met de bedoeling de al dan niet met zeep ingesmeerde kop van de gans uit te trekken. Bij katknuppelen hangt een kat in een ton aan een touw tussen twee palen. De deelnemers gooien met knuppels naar de ton. Degene die de ton doet splijten, waardoor de kat eruit valt, heeft gewonnen. Een variant is het ondertussen verboden rattenschieten te Zaffelare: op 28 meter hoogte zijn verscheidene sigarendoosjes aan een paal gespietst met daarin levende ratten. De deelnemers schieten de doosjes aan flarden waardoor de rat op de grond tuimelt en daar afgemaakt wordt indien het beestje nog leeft.

2.2.... naar een sentimentele benadering van dieren.

De sporen van zoöfiele sensibiliteit, het dichtsbij de tijd, krijgen gestalte in de 19de eeuw. De oprichting van dierentuinen wijst op een mentaliteitswijziging. Binnen de sector van de kwelspelen met dieren treedt er na de Tweede Wereldoorlog een gevoelige mentaliteitswijziging op. Het wordt hoe langer hoe minder getolereerd dat men levende dieren de kop uit trekt of er met sabels of knuppels naar slaat. Steeds minder geniet men van het krijzen van de gedupeerde dieren, terwijl dat dierenleed vroeger essentieel deel uitmaakte van het spel. Zo de kwelspelen in tal van dorpen niet verdwijnen, worden de dieren toch eerst gedood vooraleer men met hen speelt. In Ieper werden bijvoorbeeld de levende katten vervangen door pluchen beesten ter gelegenheid van het kattenwerpen. Reeds in het begin van de 19de eeuw kwam er reactie op die traditie en sinds 1938 gooit men pluchen beesten van de hallentoren.

Die mentaliteitswijziging zien we ook in het feit dat het dier meer en meer uit het productieproces verdwijnt: honden in karren en molens, ossen voor wagens, trekpaarden enz. verdwijnen voorgoed uit het straatbeeld. De toegenomen mechanisering heeft deze evolutie versneld. Tegelijk schieten natuurverenigingen als paddestoelen uit de grond, niet alleen om het onroerend natuurpatrimonium te vrijwaren, maar ook om flora en fauna te beschermen tegen eenzijdig menselijk optreden. (De eerste natuurverenigingen, die onder meer het verwerven van te beschermen gebied voor hun rekening nemen, ontstaan even voor 1910 in Engeland, Duitsland en Nederland. In ons land bestaan in die periode wel enkele natuurclubs, maar de eerste grote organisatie, *Vereeniging met Behoud van Natuur-en Stedenschoon* ontstaat pas in 1910, nota bene in stadskringen) Binnen de moraalwetenschappen in filosofie en theologie ontstaan subcategorieën die zich focussen op dierenethiek en die de dierenrechten introduceren.

Typend voor de sentimentalisering is de oprichting van een hondenkerkhof begin jaren tachtig te Heusden (Destelbergen). Elke hond krijgt een kistje en een arduinen grafsteen met daarop de roepnaam en het geboorte- en sterfjaar. De baasjes kunnen de grafplaats voor vijf jaar pachten en brengen bloemen naar het kerkhof... Rond 2000 moet het kerkhof verdwijnen en worden de kadavers van 400 honden ontgraven en naar het vilbeluik afgevoerd. Andere fenomenen uit onze woordenschat die wijzen op een toegenomen sentimentalisering: dierenwerelddag, dierenbescherming, dierenkliniek, dierenasiel...

De jurisprudentie moet volgen. De eerste juridische vermeldingen van dieren dienen om ze te verdedigen als eigendomsobject, maar beschermen ze niet tegen de wandaden van de eigenaars. Dat verandert in 1865 wanneer in het Belgisch strafrecht enkele artikels verschijnen die dieren tegen mishandeling in het openbaar moeten beschermen. De wettelijke verankering om dieren te vrijwaren van vechtspelen ligt in België al vast sinds 22 maart 1929. Maar het enige dat die wet deed, is de kwelspelen naar de clandestiniteit verwijzen. Het

is nog lang wachten op een mentaliteitswijziging die de kwelspelen kwantitatief doet verminderen. Toch wordt het dier langzamerhand beschouwd als een rechtsobject.

2.3. Sentimentalisering leidt tot geïnstitutionaliseerde actie

De laatste decennia heeft de sentimentalisering van het dier een institutionalisering doorgemaakt; formeel-ideologisch onder de vorm van dierenethiek en jurisdictie, en materieel onder de vorm van dierenrechtenorganisaties. In Vlaanderen geniet, wat dat betreft, GAIA de grootste reputatie (in Vlaanderen opgericht in 1992). De ideologische sentimentalisering mondde uit in de opvatting dat dieren ook rechten hebben, waardoor ze wettelijk bescherming kunnen genieten. De redenering luidt als volgt: *”Wie lichamelijk en geestelijk de betere of slechtere kwaliteit van zijn leven kan ervaren, heeft rechten, of je een menselijk gezicht hebt of niet.”* Dat houdt concreter het volgende in: *”GAIA streeft naar de erkenning van rechten voor welzijnsgevoelige dieren zoals het recht op welzijn, op leven in harmonie met de eigen aard en op fysieke en psychische integriteit.”* Die opvattingen hebben belangrijke gevolgen voor de omgang met het dier in de volkscultuur. GAIA heeft reeds een klein palmares op het gebied van het verbieden van het gebruik van dieren in sport-, spel-, en volksvermaak:

1993: verbod van de straatpaardenkoersen te Sint-Elloois-Winkel in de buurt van Kortrijk;

1996: aanpassing aan de beruchte hindernissenkoers voor paarden ter gelegenheid van Waregem Koerse;

1998: het traditionele drinken van visjes tijdens de Krakelingenfeesten te Geraardsbergen komt onder druk te staan; struisvogelkoersen; ezelskoersen en kikkerkruiwedstrijden te Sankt Vith worden verboden.

De geïnstitutionaliseerde efficiëntie van verenigingen zoals GAIA heeft ervoor gezorgd dat heel wat “folklore” in het gedrang gekomen is en dat tot op zekere hoogte zelfs beschermende maatregelen moeten komen om bijvoorbeeld zoiets als de sinds eeuwen geselecteerde vechthoen niet verloren te laten gaan. Volgens R. Nouwen in *“Hanengevechten in België: over de geschiedenis van het dagelijks leven en de instandhouding van levend erfgoed”* in nummer 2004.1 van *Volkskunde*:

“Levend erfgoed is een wezenlijk onderdeel van ons cultureel patrimonium. Hoe je het ook draait of keert, er zijn weinig dieren die een dergelijk spoor hebben nagelaten in de geschiedenis van het dagelijks leven van zovele volkeren als de vechthoen.(.....) Het is van wezenlijk belang dat deze dieren erkend worden als een deel van ons Vlaams cultureel erfgoed, als een belangrijk facet van de mentaliteitsgeschiedenis en van de geschiedenis van het dagelijks leven en dat zij als dusdanig ook de nodige bescherming genieten. (...) Het is opmerkelijk dat GAIA, in zijn strijd voor het dierenwelzijn, zelfs pleit voor het verdwijnen van eeuwenoude dierenrassen. In het licht van de huidige aversie tegen de hanengevechten, waarbij dieren eerder als objecten dan als wezens met een eigenwaarde worden behandeld, en de acties van dierbeschermers hiertegen, valt het daarom te vrezen dat de zeldzame Belgische vechtrassen tot verdwijnen gedoemd zijn.”

3. En de volksreligieuze cultuur?

De Vlaamse volkscultuur heeft onder die evolutie haast niets geleden. In de volksreligieuze rituelen speelt het dierenoffer of het “spelen” met dieren geen rechtstreekse rol meer.

Onmiddellijk aansluitend bij de kwelspelen met dieren, dient de vraag gesteld te worden of die spelen ritueelreligieus verankerd zijn. Het is opvallend dat katknuppelen, hanenkappen en gansrijden slechts jaarlijks plaatsgrijpen op vastenavond of halfvasten. Dat zou kunnen wijzen op een ritueel dat verband houdt met de seizoenwisseling. Toch is afdoende aangetoond dat het spel als gansrijden verbonden was aan het einde van de oogst en het hanenkappen in carnavalstijd gebeurde en dat heeft weinig te maken met een rechtstreekse religieuze aanleiding. Tenzij men kan aantonen dat het gebruik teruggaat tot een Keltischreligieus

fenomeen, maar dat is gemakkelijker gezegd dan wetenschappelijk bewezen. In ieder geval is het duidelijk dat kwelspelen met dieren geen enkel religieuze functie vervullen en dat de datum waarop die spelen traditioneel plaatsvonden slechts een vage religieuze verwijzing is. Hetzelfde geldt voor de kerkelijke kalender die de slachtdata van consumptievlees aankondigde: rond Pasen slachtte de boer een paasbeest, zijnde een koe of een kalf dat daarvoor gekweekt werd en op Sint-Maarten slachtte men een gans of een varken: "*Op Sint - Martijn, slacht de boer zijn zwijn!*"

Hoe komt het dier dan wel aan bod in de volksreligieuze cultuur?

Over het vervolg van het artikel willen we u in het volgend nummer onderhouden.

Rosette Dillen

OPROEP

Klompemakerij Jef Wouters van Poederlee

Na het heengaan van Jef van Monnekens bestond zowel bij de familie als bij de Heemkundige Kring de bekommernis de klompemakerij te bewaren en liefst ooit ergens terug op te stellen. Onder impuls van Rik de Bakker verwierf de Heemkundige Kring dit patrimonium, evenwel onder toezicht van de familie. Onze dromen dienaangaande werden echter gedwarsboomd door het museumdecreet. Desondanks werd er geopteerd voor bewaring, zowel door de H.K. als de familie. De messen en het kleine tuig ligt veilig opgeborgen in het arsenaal van de H.K. De halfautomatische klompemachine staat sindsdien in de oude melkerij te Lille. Het gemeentebestuur heeft, omwille van plaatsgebrek, aan de H.K. gevraagd om uit te kijken naar een andere opbergplaats. Vandaar deze oproep!

Heeft of weet iemand een plaats om deze machine (3 X 2 X 1,5 m) op te bergen?

Wie ons uit de nood kan helpen of een goede opbergplaats kent, gelieve dringend contact op te nemen met het bestuur.

De Heemkundige Kring heeft een nieuw banknummer!!!!

Wij vragen iedereen om er rekening mee te houden dat wij ons banknummer gewijzigd hebben in:

979-0878854-39

Gelieve alle (lidgeld)stortingen in het vervolg op dit nummer te doen.

Onze oprechte dank

Heemkundige uitstap met de TGV naar ... LILLE op zaterdag 28 augustus 2004

Rijsel is dit jaar culturele hoofdstad van Europa. Voor ons een reden te meer om onze zusterstad – ze heet tenslotte ook Lille – te bezoeken. We maken de verplaatsing met de TGV, de Train à Grande Vitesse of de hogesnelheidstrein. Een enige gelegenheid die U zeker niet mag missen.

Met de trein naar Rijsel is steeds een speciale gebeurtenis, vooral omdat de stad haar charmes bij voorkeur aan slenteraars prijsgeeft. Zodra je uit het station richting centrum wandelt, merk je het. Rijsel is een historische stad met een geschiedenis van meer dan duizend jaar. Elke eeuw liet zijn sporen na: de middeleeuwse kronkelstraatjes, de citadel die Vauban voor Lodewijk XIV bouwde, de brede boulevards uit de tijd van Napoleon. Alhoewel Rijsel in Frankrijk ligt, blijft het een Vlaamse stad. Getuige daarvan de gebeeldhouwde gevels die zo uit een Vlaamse stad konden zijn geplukt en de oude uithangborden, vaak met een humoristisch knipoogje. Vlak in het centrum staat een oud hospitaal, het Hospice Comtesse. In 1237, toen Rijsel nog bij Vlaanderen hoorde, werd het gesticht door ene gravin Johanna Van Vlaanderen. De gebouwen herbergen nu een heel mooi museum. Je komt als het ware in een interieur van een Vlaams nonnenklooster terecht opgesmukt met schilderijen uit de Vlaamse en Hollandse scholen. En voor een Vlaamse wafel kan je op de hoek van de rue Basse en de rue Mazurel terecht. De kelners dragen er antieke bakkersmutsen en witte kledij en de wafels smaken er opperbest.

Wij stellen u volgend programma voor:

06.45 Meerrijders (aankomen a.u.b.) verzamelen aan het Heemhuis

07.00 Samenkomst aan het station te Herentals

07.27 Vertrek met de trein te Herentals

08.49 Vertrek van de TGV naar Rijsel

10.05 Aankomst in het station te Rijsel

Bezoek aan de stad o.l.v. Ingrid van Otten, Nederlandstalige gidse.

- **Geleide wandeling** door het **hypermoderne Rijsel** vanuit Eurolille, het H.S.T.-station

- **Koffiepauze** met koffie en croissant (We zijn tenslotte in Frankrijk)

- Vervolg van de geleide wandeling tot de Place Rihour

- **Middagmaal** in het centrum van Rijsel: restaurant 'Flore'

Op het menu: Tomate farçie à la Jean Bart

Suprême de volaille et sauce crème de Maroilles

(d.i. Fijne kip met een kaassaus)

Coupe glacée Flore

Met daarbij een drank naar keuze

- **Geleide wandeling** naar en door **Oud-Rijsel** met **geleid bezoek** aan het **Hospice Comtesse**, een oud hospitaal.

- **Broodmaaltijd** met charcuterie in 'Le Pain Quotidien'

- Met de hypermoderne metro (volautomatisch, d.i. zonder bestuurder) naar Eurolille, het H.S.T.-station.

20.16 Vertrek met de TGV naar Brussel

20.47 Aankomst te Brussel

21.15 doorreis naar Herentals

22.19 Aankomst in Herentals station

Deze reis wordt u – naar aloude gewoonte – aangeboden in de formule "**alles inbegrepen**" voor de prijs van **55 euro voor onze leden**

70 euro voor niet-leden

Deze prijs ligt wel iets hoger dan we gewoon zijn, maar het is tenslotte ook geen gewone uitstap!

Inschrijven en betalen bij Jos Willems **vóór 15 juni 2004!** –

Dit is echt nodig aangezien wij de plaatsen op de H.S.T. op voorhand moeten reserveren.

P.S.: Deze reis wordt in samenwerking met de Cultuurraad opengesteld voor alle inwoners van Lille. Er kunnen slechts 80 mensen mee. Gelieve dus zo vlug mogelijk in te schrijven!

In de ban van Bakeland

Vrijdagavond 26 maart zat de cafetaria van Lindelo goed vol om de heer Lesage te beluisteren, die we naar aanleiding van onze algemene vergadering hadden uitgenodigd.. Een vijftigtal mensen had hun tv-avond links laten liggen en wilde nu wel eens wat meer weten over *Ludovicus Bakeland, de schrik van onze voorouders*.

Toen Jacques Lesage het woord nam, was het alsof er een doek werd opengetrokken en er een film werd afgedraaid. Alle ogen gericht op de man met stentorstem die alleen met het woord, zijn stem, zijn mimiek en een uitmuntende articulatie de zaal onmiddellijk in de ban had. We kregen daar een woordkunstenaar te zien én te horen die op een eigen, maar boeiende manier de 3000 bladzijden archief voor ons neerzette. Het was een afwisseling van theaterkunst, voordracht en info over de historische 18de-eeuwse figuur van Bakeland en zijn trawanten. De verteller sleepte de zaal mee naar het platteland en de duistere kroegen waar de geschiedenis van deze ordinaire rover - of is hij een strijder tegen de Franse bezetter? – zich afspeelde. Het ene ogenblik werd je Bakeland zelf, het andere ogenblik was je Franse gendarme, slachtoffer, rechter of advocaat.

Op een meeslepende manier lichtte hij ons in over het boerenleven in die 18de- 19de eeuw, stelde ons duidelijk hoe die bendes opereerden en kon hij door zijn insinuaties naar de actualiteit ons best laten aanvoelen dat er echt niet zoveel nieuws is onder de zon.

“Bakeland, de hele waarheid” brengt ook aan het licht dat er rond sommige personen mythes zijn, die een eigen leven leiden. Door de kracht van het woord zonder ondersteuning van enig beeld of bijkomende klanken werd ons het leven, proces en de terechtstelling van Bakeland geënceneerd en dat op een spannende soms zelfs grappige manier.

Het was een aangename, boeiende avond. Voor wie er niet bij was, een gemiste kans, maar geen nood we blijven actief. Tot een volgende gelegenheid!

Rosette Dillen

Schenkingen

Van Robert Verboven hebben we foto's gekregen van de familie pastoor Fransen.

De familie Fierens heeft ons doodsprentjes van Fierens-Van Sprengel Melanie gegeven.

Hartelijk dank voor deze schenkers.

Errata jaarboek 2004

Er zijn enkele foutjes geslopen in ons jaarboek 2004.

Gelieve daarom volgende errata te noteren:

Ten huize van dr. Emile Goetschalckx (Rosette Dillen):

P. 7 Tabel genealogie

P. Jozef Goetschalckx + Lille 24/03/1925 ipv Lille 13/09/1924

P. 9 Frans van Mol moet zijn Frans van Mal (wijzend op zijn geboortedorp Oostmalle)

P. 17 T. Ludovica Goetschalckx + Lille 30/10/1955 ipv Lille 30/10/1965

P. 44 Jozef Augustinus Goetschalckx x Olga Morenne heeft 6 kinderen ipv 5

Uit de oude doos (Jules Van Olmen)

p. 174 Familie Canters ipv Campers

p. 173 Huwelijksfoto 1941 ipv Gouden huwelijksjubileum in 1991

Niet te missen !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Uitstap naar Tielen   zaterdag   12 JUNI 2004

Op zaterdag 12 juni verkennen we nog eens een stukje van onze eigen regio nl. Tielen.

Waarschijnlijk rijden wij geregeld door het landelijke Tielen, maar staan er echt niet bij stil dat dit dorpje echt wel enkele pareltjes van schoonheid bezit. Om die te leren kennen is een lidmaatschap bij de Heemkundige Kring “Norbert de Vrijter” goed, we gaan ze verkennen. Wat heeft Tielen te bieden? Er is een kasteel, een kapel, een kerk met een retabel, een oud-gemeentehuis met pui, een watermolen, een station, een ontruimde Britse militaire basis, een bataljon para’s, een ijsfabriek en misschien nog het een en ander. Teveel om te bezoeken en ook allemaal niet passend in het kader van een heemkundige kring. Het is het dorp van componist en wereldvermaard orgelvirtuoos Flor Peeters, in 1971 in de adelstand verheven met de titel baron, en tevens is Tielen het dorp van de nieuwe bisschop van Gent, Luc Van Looy. Maar die lieten nog geen bezienswaardigheden na.

Wat kozen we dan uit?

1° het kasteel, Tielenhof.

Tot onze grote vreugde stemde de heer Marcel Dams in met een bezoek aan het Tielenhof. Dit gebouw is vermoedelijk het oudste gebouw van de streek. Anno 1096 zou hier een donjon hebben gestaan die aan de Berthouts van Grimbergen zou toebehoord hebben. Het kasteel, waarvan nu nog het onderste deel van het poortgebouw en de hoofdbouw overblijven, werd opgetrokken in Vlaamse gotiek. In de loop van de geschiedenis werd er veel, maar wel bescheiden, aan veranderd.

Wist u dat in dit kasteel in 1167 Idesbald Van der Gracht overleed, die zalig verklaard werd en aangesteld is tot patroon van de vissers en de Vlaamse adel? In 1938 overleed er Regina Van der Gracht. In die tussentijd werd het kasteel nooit verkocht maar altijd overgeërfd, meestal langs vrouwelijke zijde. Nu is het al enige tijd in handen van Marcel Dams, zakenman, die het langzaam maar gestaag gerestaureerd heeft, alleen de twee trapgevels op de hoofdbouw zijn nog niet herrezen.

2° de kapel van de Prijstraat.

Een pareltje sinds de restauratie van de jaren negentig. We zullen eens nagaan of ze kan concurreren met “onze” Heggekapel.

3° de watermolen

Rondleiding kon uiteindelijk niet doorgaan dus zochten wij voor jullie een alternatief dat kan tellen.

3° het station, met ingeplante woning.

De heer en mevrouw de Seranno hebben een wel zeer speciale woning, zij wonen namelijk in het station van Tielen. Hoe komt men op zo’n idee? Hoe kan je dat realiseren en hoe voelt het aan dat de treinen bijna als het ware door je slaapkamer denderen? Wel, deze eigenaars zijn enthousiast om dit alles aan ons uit te leggen en de heer des huizes zal ons zijn verhaal doen. Alhoewel het volle examentijd is voor de dochter zullen zij ons waarschijnlijk zelfs binnenin een kijkje laten nemen. Na de filmploeg van “Het hart van Vlaanderen” zijn wij nu te gast in dit uniek decor.

Het wordt beslist een boeiende namiddag. Ik hoop dat ik mag verwelkomen op 12 juni.

Vertrek: 13 uur aan het Heemhuis de Vrijter (zoals gebruikelijk met eigen wagens en mogelijk om met elkaar mee te rijden)

1. **bezoek Tielenhof met eigenaar Marcel Dams**
2. **bezoek kapel van de Prijstraat met gids dokter L. Claes**
3. **bezoek aan de woning in het station bij de familie de Seranno**

Einde is voorzien einde van de namiddag.

Rosette Dillen

Verslag heemkundige uitstap naar Vorselaar op 6 maart 2004

Een buurdorp bezoeken? Kennen we toch allemaal? Desondanks was er een ruime belangstelling van aandachtige luisteraars in de kerk van Vorselaar. Roger Vermeulen, voorzitter van de plaatselijke heemkundige kring, benadrukte in zijn uiteenzetting de nauwe banden tussen Vorselaar en Lille, Poederlee en Wecheldezande, die tot in 1123 één parochie vormden. Tot zij hun eigen kapelanijen of kerkjes verwierven trokken de bewoners van de verschillende woonkernen over kerkpaadjes naar de hoofdkerk.

De ‘Heren van Vorselaar’ en hun rol in de geschiedenis van het dorp werden uitgebreid ten tonele gevoerd. Sommige van hun grafzerken en obiits konden we in de kerk bewonderen.

Daarnaast genoot het gestoelte en de sacristie ruime belangstelling.

Na het kerkbezoek stond de pastoor ons in de voordeur van zijn pastorij op te wachten. Onder het alziend oog van kardinaal Van Roey mochten we in de mooi gerestaureerde pastorij rondkijken. Het originele beeldje van O.L.Vrouw van Sassenhout stal er de show.

Onder een eerder grijze hemel, waar zon en wolken strijd leverden om de nakende lente, wandelde een aangenaam keuvelende groep naar het kasteel ‘De Borrekens’. Alle verhalen over middeleeuwse kastelen, zoals we die op de lagere school hoorden, kwamen weer boven bij het aanhoren van de uitleg van de gids. Het werd ons zo levendig voorgesteld dat Jef Haverans het niet kon laten even aan te bellen. Ging hij zich aanmelden als stalknecht of schildknaap? Wellicht werd zijn kandidaatstelling afgewezen want al vlug vervoegde hij het gezelschap.

Op de markt werd niemand ‘aan de kaak gesteld’. Het bleef bij informatie over het gebruik van dit volkse strafmiddel. Misschien een suggestie aan onze burgemeester nu de gemeente straffen mag opleggen voor kleine vergrijpen. Het zou alleszins leven in de tomatenkwekerij brengen!

En ... toen ging de imposante toegangspoort van het klooster voor ons open onder het motto: “Laat de kleinen tot mij komen.” We wandelden door de kloostergang, langs de verschillende spreekkamers naar de imposante eetzaal, welke charmeerde door zijn luchtigheid en de schilderijen van Dries Vanden Broeck. Daar werd ons de geschiedenis en de stichting van het klooster door een charmante en onderlegde zuster uit de doeken gedaan. De ‘Wetstraat’, het machtscentrum van de zusters van Vorselaar, werd ons onthouden. Het meest flatteerde ons de kapel in pure neogotische stijl met neonbyzantijnse trekjes. Architect Herman Lemaire heeft hier werkelijk alle registers opengetrokken en mocht beroep doen op authentieke Venetiaanse mozaïekkunstenaars om de mozaïeken te verwezenlijken. Echte meesterwerken! Daarna mochten we onze voeten bij de zusters onder tafel steken voor een degelijke en gesmaakte Kempense koffietafel. Heerlijke afsluiter van een aangename en leerrijke namiddag.

Walter Driesen